

Hitler legkeményebb ellenfele

2024 december 29. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

November 30-án százötven éve született a XX. század emblematikus államférfia, Winston S. Churchill.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem John Lukacs Intézete és a Habsburg Ottó Alapítvány nemzetközi konferencián emlékezett meg róla.

Nem idealizált képet festettek föl a politikusról az el?adók, hanem ízig-vérig emberként mutatták be ?t, a maga zsenialitásával és hibáival együtt. Mert Churchillben mindkett?b?l volt b?ven, ez már Paul Fox, az Egyesült Királyság magyarországi nagykövetének köszönt? gondolataiból is kiviláglott. Nemcsak személyisége volt ellentmondásos, de pályafutása is: egyértelm?en a második világháborúban betöltött szerepe tette halhatatlanná. Ha akárcsak röviddel az 1940-es els? miniszterelnöksége el?tt hunyt volna el, ma legfeljebb a szigetország történelme iránt különösen érdekl?d? ínyencek ismernék a nevét. Addig ugyanis a sikerei mellett kudarcok b?ven tarkították a pályafutását – mint annyi, ma már feledésbe merült politikusét. Addigi életét szemlélve – kis túlzással – azt sem könny? eldönteni, hogy igazából újságírónak tekintsük-e vagy politikusnak, netán katonának – f?úri életmódjának tetemes költségeihez mindenesetre nagyrészt jó tollával kereste meg a pénzt (az irodalmi Nobel-díjat írásaiért és beszédeiért kapta).

A tarka pálya

Életét a széls?séges kilengések jellemzik. Egyfel?l már igen fiatalon a miniszterségig vitte, de kés?bb komoly szerepe volt abban, hogy hazája is alaposan megszenvedje a nagy gazdasági világválságot. Nem volt sikeres az Indiával kapcsolatos politikája sem, Gandhit félreismerte („félpucér fakírként fellép?, lázító ügyvédnek” mondta), ami fakadhatott a Brit Birodalom, az angol ajkúak, a protestáns fehérek fels?bbrend?ségébe vetett hitéb?l is, amib?l, ha ma sokan rasszizmusnak mondják is, soha nem következett nála fajelméletre alapozott politika vagy magatartás.

Sok hibájával maga is tisztában volt. Ezek közé tartozott, hogy néha elszabadult hajóágyúként hozott gyors döntéseket, s nem vetette meg az alkoholt sem – bár er?s túlzás lenne, ha a rabjaként élne a képzeletünkben. Hogy nem tartozott az erényei közé a párth?ség, vagy inkább nem volt doktriner, megérezte, mi a kor hangulata, de hosszú politikai pályafutása során a konzervatív pártból a liberálisba igazolt, majd ismét vissza a toryk közé.

Ami számos tévedése és melléfogása ellenére államférfiúként halhatatlanná tette, az a kora legdönt?bb kérdésében hozott helyes döntése: a nácizmussal és a kommunizmussal szembeni kérlelhetetlen ellenállása.

Négyhatalmi megszállás

A totalitarizmusellenesség kötötte össze Habsburg Ottóval is, mutatott rá Pr?hle Gergely, az utolsó magyar trónörökösr?l elnevezett alapítvány vezet?je és a John Lukacs Intézet programigazgatója. Churchill és Habsburg Ottó kapcsolata a kölcsönös tiszteleten alapult, amit több dedikáció és udvarias levélváltás is fémjelez. Volt azonban életükben egy sorsdönt? találkozás is, mégpedig az 1944-es québeci konferencián. Habsburg Ottó azután kért Churchillhez bebocsátást, hogy az egy nehéz tárgyalási napot követ?en már nyugovóra tért. Tudni való, a brit kormányf?t ilyenkor csak élet-halál kérdésében lehetett zavarni. Ez az volt, Ottó ugyanis Sztálin befolyását csökkentend? négyhatalmi megszállást szorgalmazott hazája, Ausztria esetében. Churchill öt perc alatt megértette ennek a fontosságát. Ez persze nem véletlen, hiszen kevés olyan politikus volt, aki úgy ismerte a történelmet és földrajzot, mint Churchill, s különösen kevés, akinek Közép-Európa is ott volt a láthatárán. Ottónál ez persze természetes volt, hiszen – amellett, hogy Ausztriáról volt szó – mély m?veltségét egyetemeken szerezte –, míg a Királyi Katonai Akadémián végzett Churchill magát képezte a bölcsészetekben, Ottóhoz hasonlóan mégis polihisztorrá lett – innen a konferencia címe: *Polihisztorok a világpolitikában – Winston Churchill 150.* Ausztriát a négy hatalom szállta meg.

A demokrácia kultúrája

Kettejük egybevetésénél fontos az istenhit. Ottó egész életében mélyen vallásos, hith? katolikus volt, míg Churchillt a kételyek jellemezték, nem hitt Krisztus istenségében. Amiben mégis egyeztek, az a kereszténység társadalomformáló erejébe vetett bizonyosság: Churchill nagyra értékelte a kereszténység erkölcsi útmutatását, Krisztus hegyi beszédét „az etika utolsó szavának” mondta. Mindkettejük meggy?z?dése volt, hogy a demokrácia a kereszténységben fogant.

E gondolatokra helyezte a hangsúlyt bevezet? el?adásában Lord David Alton of Liverpool professzor, westminsteri fels?házi tag is, aki mindkett?jüket óriásnak tartja, jóllehet temperamentumuk, habitusuk ég és föld. Mégis összekötötte ?ket kérlelhetetlen totalitarizmusellenességük. Egyként hittek a francia–német vezetés? egységes

Európában – habár Churchill az Egyesült Királyságot Európától ilyen szempontból különálló entitásként kezelte –, s szükségesnek látták a közös valuta bevezetését is.

Az els? amerikai díszpolgár

Minden id?k egyik legjelent?sebb angolja halt meg 1965-ben, tette egyértelm?vé meggy?z?dését George H. Nash történész, a Russell Kirk Center for Cultural Renewal f?munkatársa, aki Churchillt a világtörténelemben helyezte el, és a vele szemben felhozott mind jobboldali, mind baloldali bírálatokat cáfolta. Hasonlóképpen vélekedett el?adásában Jeszenszky Géza történész, egyetemi tanár, korábbi külügyminiszter, aki Churchill szerepét a közép-európai gondolkodásban taglalta. Valóban nehéz volna eltúlozni a brit államférfi jelent?ségét, már csak azért is, mert mára már több mint ezer könyv íródott róla amellett, hogy néhány tucatnak ? maga a szerz?je.

Különös megbecsülésnek örvend mindmáig Churchill Amerikában, aminek csak egyik oka az, hogy édesanyja az Újvilágból származott. ? maga huszonegy éves korában járt el?ször az USA-ban, amit még tizenöt útja követett. Amerikai ismertsége a búr háború idejére megy vissza, amikor az ottani fogságából való legendás szökésér?l maga számolt be a nemzetközi újságok címoldalán. Lendülete elb?völte az amerikaiakat. Els?ként ? kapott amerikai díszpolgárságot, éppen John F. Kennedy elnöksége alatt 1963-ban, mert, mint írta indokolásában az err?l elfogadott törvény: „Bátorsága, nagylelk?sége és kitartása háborúban és békében, a szabadság legsötétebb óráiban is lángolt.”

A kitüntetés persze a második világháborúban vállalt – valóban világtörténelmi jelent?ség? – szerepét ismerte el. A korszakban az Atlanti-óceán mindkét oldalán elterjedt pacifizmusával dacolva szállt szembe miniszterelnök el?dje, Neville Chamberlain megbékéltetési politikájával és izolacionizmusával. A Csehszlovákia megcsonkítását elfogadó müncheni konferenciáról azt nyilatkozta: „Anglia választhatott a háború és a szégyen között. A szégyent választotta, de megkapja a háborút is.” Tudta, hogy az agresszor békítgetése csak növeli annak étvágyát a hódításra.

Túl azon, hogy megfogalmazta és mozgósítani tudta a brit közszellemet, a szövetségesek összekovácsolásában is f?szerepet vitt. A háború megnyerésébe vetett hite szorosan kapcsolódott ahhoz, hogy feltétlenül bízott az amerikaiak segítségében, jóllehet sok amerikai távol akart maradni az Óvilág torzsalkodásaitól. ? azonban mélyen hitt az atlanti, az európai–amerikai közösség eszméjében. Ebben sem tévedett. Kapcsolata Amerikával nem lazult a gy?zelem után sem. Fultonban mondta el 1946. március 18-án azóta is fogalommá vált mondatait a vasfüggöny leereszkedésér?l Európára. Életm?ve máig hat Amerikában, több elnök is a példájából merítve alakította világlátását, John F. Kennedyt?l kezdve Ronald Reaganen át ifj. George W. Bushig. Az igazságba vetett hitet látták megtestesülni benne, aki nem enged a zsarnokságnak, és mindent megtesz a szabadság- és jogtisztel? politikai berendezkedésért és a nemzeti szuverenitásért.

Alaptalan kifogások

Több el?adó kitért azokra a történelmietlen bírálatokra is, amelyek Churchillnek éppen a nácizmussal szembeni kérlelhetetlenségét fordítják ellene. Ha, hangzik az ellenvetés, a brit vezet? elfogadja a németek 1940-es – az els? világháborúban is megtett – ajánlatát, hogy Franciaország kapitulációja után kössenek békét (és ezt tekintélyes „békepárti” brit politikusok is javasolták), akkor Hitler legy?zhette volna a Szovjetuniót, és az nem tette volna rá a kezét Közép- és Kelet-Európára. Ezek az utólagos bölcselkedések nem számolnak azzal, hogy ekkor Hitler és Sztálin még szövetségesek voltak, felosztották volna a kontinenst a német és a szovjet rémuralom között. Az ellenálló britek pedig valamennyi leigázott európai nemzet számára életben tartották a reményt. Amikor pedig 1941-ben valóban sor került a Szovjetunió német megtámadására, joggal jegyezte meg Churchill: „Ha Hitler megtámadná a poklot, felszólalnék az ördög mellett az Alsóházban.” Már csak az volt a kérdés, hogyan lehet Hitler legy?zésére tet? alá hozni a szövetséget, miközben kezdett?l tisztában volt a bolsevik-sztálini rendszer ördögi voltával, amiben csak meger?sítette a katy?i mészárlás és a varsói felkelés cserben hagyása.

Legalább semleges maradna

Vigyázó tekintetét Churchill nem vette le hazánkról sem, a háború el?estéjén, 1939 júniusában még a hatalomtól távol állva, fogadta az akkori magyar ellenzék meghatározó alakját, Eckhardt Tibort. Beszélgetésükben elismerte Trianon igazságtalan voltát, ígéretet tett a jogos magyar revíziós igények teljesítésére, ha Magyarország nem áll

ismét a németek oldalára. Utóbb mély hatással volt rá Teleki Pál miniszterelnök öngyilkossága, amellyel megmentette becsületét a történelem el?tt.

A francia vonzalom

A szövetségben fontos szerepet vitt a francia ellenállás vezére, a háború utáni Franciaország meghatározó politikusa, Charles de Gaulle. A Churchillhez f?z?d? viszonyát elemezte François Kersaudy történész, a Panthéon-Sorbonne Egyetem nyugalmazott professzora. A két öntörvény? politikai óriás felismerte egymás fontosságát és egymásra utaltságukat, de az esetükben is igaz: két er?s karakter nem fér meg egy csárdában. Kétségtelen, hogy de Gaulle-t Churchill emelte be a világtörténelembe, miután a francia összeomlás idején a tábornok az ellenállást választotta, és Londonba távozott, ahol a brit miniszterelnök felépítette ?t mint az ellenállás szimbólumát. Tette ezt egyebek mellett a saját jól felfogott érdekében is, hiszen honfitársai hitét is er?sítette azzal, hogy Franciaország nem veszett el, mert lám, van, aki ellenáll… Egymásnak feszülésüknek már 1941-ben mutatkoztak a jelei – de Gaulle nehezményezte Churchill legcsekélyebb gesztusát is a Vichy-kormány irányába. A brit vezet? a végén már szabadult is volna t?le, s ez nem lett volna ellenére Franklin D. Roosevelt amerikai elnöknek sem, csak éppen bárkit tettek volna helyébe, meg sem közelítette a tábornok tehetségét… Kapcsolatuk csak jóval a háború után enyhült, megbékélésükre egészen 1958-ig kellett várni, amikor de Gaulle ismét Franciaország élére került.

A lukacsi Churchill-kép

Richard Gamble, a Hillsdale College professzora John Lukacs Churchill-képér?l tartott el?adást. Az Amerikában világhírnévre szert tett magyar történész életm?vének jelent?s része az angol államférfiú körül forgott. Lukacs ?t tartotta Hitler legkeményebb ellenfelének, mert ? testesítette meg azokat az értékeket, amelyek szemben álltak a militarizált tömegre támaszkodó modern zsarnoksággal, arisztokratikus hagyományból táplálkozva hitt az egyéniség erejében, feltétlenül tisztelte a jog uralmát, és képviselte a brit demokrácia éthoszát. Reményt adott Európának a reménytelenség id?szakában. És a konferencia szerint figyelmeztetésével ad ma is, amikor Putyin, Irán, Észak-Korea, Kína árnyéka vetül a világra.

Hardi Péter

www.orszagut.com

Ajánló